

Geen eind aan de mensachtigheden. P.C. Hooftprijs voor Hans Verhagen

Op 28 mei 2009 heeft de Nederlandse dichter Hans Verhagen (°1939) de P.C. Hooftprijs 2009 in ontvangst genomen. Dat Verhagen die zou winnen, hadden weinigen verwacht. De P.C. Hooftprijs is een van de meest prestigieuze literaire prijzen van het Nederlandse taalgebied. Hij wordt jaarlijks uitgereikt, afwisselend aan een prozaschrijver, een essayist en een dichter. Verhagen, die in de jaren 60-70 ook actief was als journalist en televisiemaker en die sinds de jaren tachtig ook schildert, staat bekend om zijn liederlijke levenswandel, waarin alcohol en drugs meer dan eens een prominente rol hebben gespeeld. Die associeer je niet met zo'n chique bekroning.

Maar dat is ten onrechte. Want wie de gedichten van Hans Verhagen leest, merkt dat de jury overschot van gelijk heeft wanneer zij in haar rapport de "humor", het "engagement", de "poëtische durf en eigenzinnigheid" van zijn werk prijst. Nadat de eerste verbazing over de "onverwachte" winnaar was weggeëbd, kwamen er dan ook al snel enthousiaste reacties op de bekroning. Zoals weinig andere poëzie in het Nederlandse taalgebied sleurt die van Verhagen de lezer mee in een draaikolk van woorden, klanken en beelden. Stel je een uitgaansbuurt voor in een wereldstad op zaterdagavond, voorbij middernacht, waar neonlichten flikkeren, mensen naar elkaar roepen, dansen, feesten, ook vechten of zelfs moorden, waar auto's in razende vaart voorbijrijden, dronken voetgangers die daar tussendoor laveren, op gevaar van het eigen leven: dat is het duizelingwekkende effect dat een gedicht van Hans Verhagen op de lezer heeft.

Of beter: de recente poëzie van Verhagen. Want zijn werk is niet altijd zo baldadig expressief geweest. Integendeel zelfs, zijn eerste twee bundels, *Rozen & Motoren* (1963) en *Sterren Cirkels Bellen* (1968) bevatten eerder zogenaamde "neorealistische" gedichten. Verhagen maakte in die tijd achtereenvolgens deel uit van de redactie van *Gard Sivik* en *De Nieuwe Stijl*, de tijdschriften waarin deze nieuwe literatuuropvatting werd gepropageerd. Voor de redacteurs van deze bladen was het zaak de werkelijkheid niet meer na te bootsen in de literatuur, maar gewoon te presenteren. Zakelijk, direct en zonder toevoegingen werden zo fragmenten uit handleidingen en handboeken als gedichten gepresenteerd. Vanaf zijn derde, populaire bundel *Duizenden zonsondergangen* laat Verhagen deze principes varen en worden zijn gedichten meer gezwellen. Religieuze en romantische woorden en thema's doen er hun intrede.

In de jaren zeventig en tachtig publiceerde Verhagen maar één bundel, *Kouwe voeten* in 1983. Hij wijdde zich, zeker in de jaren tachtig, meer aan de beeldende kunst. Zijn schilderijen zijn even wild en kleurig als zijn gedichten. Maar vanaf de jaren negentig laait het schrijf vuur weer op. Tussen 1992 en 2008 publiceerde Hans Verhagen zeven bundels. Vooral zijn drie laatste bundels

vallen op door hun bijzondere kwaliteit. Het sterke aan zijn late poëzie is dat deze niet alleen opzwevend, ritmisch en klankrijk is, maar dat ze ook inhoudelijk iets te vertellen heeft. Ook al schiet Verhagens taalvuurwerk vaak alle richtingen uit, het geeft tegelijk welgemikt commentaar bij de tijdgeest, waarin media, politiek, oorlog en geldzucht de ordewoorden zijn. In het volgende gedicht uit zijn jongste bundel *Zwarte gaten* (2008) neemt Verhagen in een striemende taal politiek, religie en het door winst gedreven onderwijssysteem virtuoos op de korrel:

Politiek en religie maken zich niet schuldig aan muziek
maar aan liefdes ondermijning, verdwijning van wijsheid, jongeheren
zonder de noodzakelijke twijfels, universiteiten
waar alleen nog bankbiljetgeknisper wordt gehoord,
en de klepels in de tempels met hun luisterrijk geklepper
wekken op tot zelfverlakkerij en zelfgenoegzaamheid en zelfmoord

Al maakt Hans Verhagen het soms bont in zijn poëzie, de boodschap die hij erin geeft is niet erg rooskleurig. Maar dood, oorlog en geweld maken nu eenmaal deel uit van het leven. En de mens heeft het kwaad en de mislukking in zich. "Waar wij kwamen zagen wij de prachtigste systemen falen", dicht hij in zijn jongste bundel. Misschien is het deze paradox die de poëzie van Verhagen zo intrigerend maakt: ook al is zijn boodschap onheilspellend, hij verwoordt ze op zo'n manier dat het lijkt alsof het kwaad de bron is van verbluffend esthetisch genot. Verhagen celebreert liever de apocalyptische schoonheid van de destructieve krachten dan het falen van de constructieve.

Net zoals de experimentele dichter Lucebert dat wilde doen in de jaren 50, brengt Verhagen in zijn poëzie "de ruimte van het volledig leven" tot uitdrukking. In die ruimte vinden we niet alleen het schone, het goede en het ware, zo maakt Hans Verhagen ons duidelijk. Hij doet dat in schone en goede gedichten die veel ongemakkelijke waarheid bevatten over de richting die de mensheid uitgaat: "er is geen eind in zicht aan de mensachtigheden", luidt het slotvers van zijn jongste bundel. Om het dan helemaal af te maken met: "Ik heb mijn gasmasker vast opgezet".

Bart Van der Straeten